

Posudek oponenta rigorózní práce

Název práce: Změna okolností

Autor: Lucie Piechowiczová

Oponent: Pavel Horák (soudce Nejvyššího soudu)

Autorka si pro svou práci zvolila náročné nové téma, které v české právní literatuře dosud nebylo monograficky zpracovááno. V době jejího zpracování nebyly dosud publikovány ani žádné komentáře řešící daný institut v nové úpravě soukromého práva.

Na práci je zřejmý dlouhodobý autorčin zájem o uvedené téma, kterému se věnovala již i publikačně.

Autorka při zpracování tématu dostatečným způsobem pracovala s obvyklými vědeckými metodami. Z logických metod šlo zejména o metodu abstrakce, dedukce a analýzu. Ze systémových metod autorka hledala vymezení změny okolností v systému soukromého a závazkového práva. Srovnávací metody potom použila především pro komparaci současné úpravy s úpravou historickou a některými vybranými zahraničními úpravami.

Rigorózní práci autorka dostatečně přehledně rozdělila do deseti kapitol (včetně závěru). Po nezbytném úvodu se věnovala historickému vzniku a vývoji změny okolností. Autorce je třeba přisvědčit, že nejde o běžný historický přehled potřebný pro takový typ práce, ale zde nezbytný výklad filozofických východisek, které jsou stěžejní i pro současný výklad změny okolností. Zde je třeba zmínit sice stručnou, ale zásadní poznámku na str. 15 mapující vývoj zásady pacta sunt servanda platící do 12. století převážně „bez dalšího“ (jak bychom dnes uvedli), která nedávala možnost clausuli rebus sic stantibus se silněji prosadit. Připouštěla se jen v konkrétních situacích. Autorka poukazuje na to, že až morální filozofové a kanonické právo přispělo k rozvolnění zásady pacta sunt servanda a širšímu uplatnění clausule rebus sic stantibus, která se postupem času stala tzv. implied condition, mlčky učiněnou podmínkou. Uvedené zmiňuji proto, že se domnívám, že jde o historický problém významný i pro dnešní vnímání kontraktů. Jde o to, nakolik musí být pro takové situace konkrétní ujednání kontraktů a obecně nakolik musí být konkrétní a kazuistická příp. právní úprava. A nakolik by tedy měly být strany vedeny k tomu, aby právní následky v kontraktu předvídaly, a nastanou-li, pamatovaly na ně ve smlouvách (možností např. odstoupení). Autorka ostatně zmiňuje Huga Grotia, který patřil k nejvýznamnějším kritikům dřívější clausule pro její přílišnou obecnost: „Je sporné, jestli slib o sobě obsahuje mlčky učiněnou podmínku, že věci zůstanou takové, jaké jsou...“

Druhou kapitola představuje komparativní srovnání vybraných zahraničních úprav. Je třeba vyzvednout srovnání nové úpravy změn okolností s právními instituty, podle nichž

faktickou změnu okolností se soudy snažili podle staré úpravy soukromého práva řešit. Jde o následnou nemožnost plnění podle § 575 a násl. občanského zákoníku z roku 1964 a zmaření účelu smlouvy podle § 356 obchodního zákoníku. Soudní praxe se potýkala a potýká především s řešením tzv. následné nemožnosti plnění. Soudy řešily např. situaci, kdy si strany dohodly ve smlouvě o dílo, že zhotovitel provede dílo - výstavbu dvou bytů, se stavbou mělo být započato po vydání stavebního povolení. To však bylo vydáno jen k výstavbě jednoho bytu. Soudy se zabývaly otázkami právních následků, zdali uvedená situace má vliv na platnost smlouvy o dílo, jde-li o následnou nebo počáteční nemožnost plnění či důsledek jiný. *Autorka by se mohla při ústní obhajobě vyjádřit ku uvedeným otázkám daného příkladu v poměrech staré a nové úpravy soukromého práva.*

Za stěžejní a nejpřínosnější považuji části šesté až osmé kapitoly, věnující se podmínkám změny okolností a následkům změny okolností.

Lze zřejmě souhlasit s autorkou, že nepředvídatelná nemá být změna okolností sama o sobě, ale nepředvídatelné mají být hlavně následky, které taková změna okolností vyvolá. Předvídatelnost je nutné vždy posuzovat objektivně.

Autorka argumentačně velice zajímavě dospívá k závěru, že splnění dluhu nebrání adaptaci smlouvy. O tomto závěru, předvídajícím faktickou změnu závazku zaniklého splněním, vyjadřuji však pochybnost.

Z pohledu soudce považuji za nejzajímavější části práce zaměřené na právní následky změny okolností.

Pokus o renegociaci představuje podmínku pro uplatnění nároku ze změny okolností u soudu. Až praxe prověří důvodnost autorčiny námitky, že tato podmínka může v praxi činit potíže.

Lze souhlasit s teoretickým předpokladem, že druhá strana sice nemá povinnost přistoupit na návrh dotčené strany, nicméně v určitých případech může být odpovědná za škodu, která v souvislosti s jejím odmítnutím vznikne a to na základě zásady poctivosti podle § 6 občanského zákoníku. Domnívám se však, že v praxi bude takový uplatněný nárok zřídka úspěšný.

Z hlediska procesních aspektů se autorka soustředila především na způsoby uplatnění tohoto nároku. Nesouhlasí s názory, že nárok lze uplatnit žalobou nebo vzájemnou žalobou. Nárok lze podle autorky uplatnit i námitkou učiněnou již v zahájeném řízení. Konečně účinky soudního rozhodnutí nemusí být podle autorky vždy ex nunc, ve výjimečných případech i ex tunc.

Pro ústní obhajobu navrhuji, aby se autorka zamyslela nad možným procesním průběhem soudního řízení ve věci speciální skutkové podstaty změny okolností podle § 2620 občanského zákoníku. Zhotovitel žaluje o zaplacení ceny díla, kterou objednatel neuhradil. Objednatel se brání, že dílo nebylo dokončeno, což bude i prokázáno. Stalo se tak v důsledku mimořádné nepředvídatelné události. Zhotovitel bude tvrdit, že by měl soud smlouvu zrušit a žalovanou částku zhotoviteli přiznat jako vypořádání ze zrušené smlouvy podle § 2620 odst. 2

občanského zákoníku. Může se soud takovou námitkou zabývat a příp. i rozhodnout? Jak by měl vypadat výrok takového rozhodnutí? Jaké budou účinky takového příp. zrušení smlouvy? Nebo by měl soud zhotovitele vyzvat k podání řádné žaloby na zrušení smlouvy a vypořádání stran a v případě jejího podání probíhající řízení o zaplacení díla např. přerušit do skončení řízení o zrušení a vypořádání?

Jazykově i stylisticky je práce na úrovni odpovídající požadovaným standardům.

Rigorózní práce obsahuje původní výsledky a originální zpracování ucelené části problematiky zvolené specializace, a to na úrovni, která odpovídá publikačnímu standardu této specializace.

Rigorózní práci doporučuji k obhajobě.

V Brně dne 26. října 2014

Pavel Horák